

## Mėlynojo autobusiuko likimas pakibo ant plauko (1)

2007 m. rugsėjo 11 d.

Nuo šių metų gegužės mėnesio Klaipėdos psichikos sveikatos centras, remiamas miesto Savivaldybės, vykdo žalos mažinimo programą ir teikia mobilias paslaugas švirkščiamų narkotikų vartotojams.



"Mūsų projekto finansavimas baigiasi gruodžio 24 dieną", - sakė Eglė ir Mindaugas

Socialinių darbuotojų Mindaugo ir Eglės, nuo pirmadienio iki penktadienio budinčių mėlynos spalvos "Vokswagen Caravelle" autobusiuke tose miesto vietose, kur renkasi rizikos grupių žmonės, klausiau, kaip jiems sekasi.

### Įsivažiavo

"Mes pradėjome viską daryt iš lėto, žmonių iš pradžių nebuvo. Gali sakyti, pusę mėnesio mes tuščiai stoviniuodavome valandų valandas numatytose vietose", - sakė Mindaugas. Informacijai apie naują sklindant per anoniminius konsultacinius kabinetus, dalinant informacinius lankstinukus, be to, pakeitus susitikimo vietą ir autobusiukui lūkuriuojant prie Naujosios turgavietės, Priklausomybių ligų centro ir "Vaidilos" aikštės", žmonių tikrai padaugėjo.

"Kiekvieną mėnesį lankytojų daugėjo dvigubai, - sakė Mindaugas. - Gegužę sulaukėme 67-ių, kitą mėnesį - 168-ių, o jau rugpjūtį buvo per 300 apsilankymų", - sakė Mindaugas ir Eglė. Labiau savo sveikata rūpinasi asmenys nuo 25-erių iki 35-erių metų, bet ateina ir jaunesnių, ir vyresnių. Ir tik kartą buvo apsilankęs nepilnametis. Vyriausiajam lankytojui, vartojančiam švirkščiamus narkotikus - per 50 metų.

### Norėjo dirbti pagal specialybę

Mindaugas pasakojo dirbęs Nakvynės namuose, kol jam KPC vadovas pasiūlė dalyvauti žalos mažinimo projekte - vairuoti autobusiuką bei dalinti sterilius švirkštus ir adatas, prezervatyvus, spiritines servetėles, teikti informaciją bei konsultuoti asmenis, priklausomus nuo narkotikų bei sekso verslo darbuotojas.

"Ne kiekvienas pasiryžtų ir galėtų dirbti su rizikos grupės žmonėmis, nes iš tiesų darbas yra pavojingas: gali ir ŽIV susirgti, ir hepatitais, odos parazitinėmis ligomis, nes lietsi įvairių asmenų panaudotų švirkštų, kuriuos privalai surinkti. Nors vartoji dezinfekuojamą skystį, gali užsikrėst ir tuberkulioze", - neslėpė Mindaugas. Bet buvo ne taip baisu, kaip pasirodė iš pradžių, tad vaikas drauge dirbti pasiūlė Klaipėdos universitete socialinius mokslus drauge su juo baigusiai Eglei. Tad jai apskritai ši socialinio darbo patirtis - pirmoji.

"Kol kas norisi dirbt pagal specialybę, tačiau jeigu niekas nesikeis, dėl tokių atlyginimų, kokius dabar moka, teks keisti darbo pobūdį. Nors darbas gal ir nėra sunkus, tačiau - rizikingas", - nelinksmi atviravo abudu.

"Nežinai, kas tavęs laukia. Vieną dieną klientai būna gerai nusiteikę, optimistiškai, kitą, dozės negavę, ateina pikti, - gali ant tavęs išsilieti. Kol kas išvengėme atvirų grasinimų, bet yra buvę klientų, kuriems paskubėjome paduoti švirštus ir uždaryti langelį. O kiti žmonės - labai normalūs, malonu bendrauti, tad pasišnekam", - sakė dar vadinamo "Žemo slenksčio" mobilios anoniminio konsultacinio kabineto darbuotojai.

### Gyvi lavonai nemąsto

Ar efektyvus tas bendravimas, sveikatos mokymas? "Reikia nebūt iš anksto nusistačius, nesivadovaut

stereotipais apie priklausomybę turinčius žmones, nes jie iškart tai jaučia", - sakė Eglė. Ji nepasakytų, kad sekso verslo bitutės į ją pagalbos kreiptųsi mieliau ir dažniau nei į Mindaugą ar labiau pasitikėtų vien dėl to, kad ji - tos pačios lyties. Be to, moterų prie autobusiuko ateina kur kas mažiau negu vyrų. Jeigu atėjusieji į kibiriuką sumeta penketą panaudotų švirštų, tiek pat gauna naujų; toks įstatymas.

Kodėl tiek daug panaudotų švirštų tie žmonės palieka laiptinėse, pievutėje prie daugiabučių, kur žaidžia vaikai? "Sunku juos perauklėti. Kai kurie priklausomi nuo narkotikų žmonės nenori pripažinti, kad jiems reikia pagalbos arba nenori keistis, kiti, susileidę dozę, apimti ekstazės, nebesusivokia. Tarsi miega stovintys; akys pusiau užmerktos, girdi viską, bet vaikšto kaip gyvi lavonai - niekas jiems nebesvarbu. Jų kalba, tai vadinasi "kimarinti", - paaiškino Mindaugas.

Kai kurie žmonės eina ir renka švirštus gatvėse - dideliais kiekiais neša į autobusiuką ir gautus naujus padalina savo draugams - ne tik iš geranoriškumo, bet ir iš to turėdami sau tam tikros naudos. Ne paslaptis, kad nuo narkotikų priklausomi žmonės naudojami vieni kitais.

### Aguonos - atgyvena

Šiuo metu iš švirškčiamų narkotikų, konsultantų duomenimis, remiantis pokalbiais su klientais, populiariausias - heroinas. Kita vertus, šiuo metu Klaipėdoje jo itin sunku gauti. Aguonų ekstrakto vartojama vis mažiau, kadangi vargas jo pasigaminti, ir jaunesnio amžiaus vartotojai nerizikuoja tuo užsiimt, nes aguonų ekstrakto virėjams gresia baudžiamoji atsakomybė. Paprasčiau, "prasukus pinigų", įsigyt amfetamino. Dar yra grupė žmonių, kurie švirškčiasi psichotropinės medžiagos, maišydami su relaniumu, dimedroliu, tenkinasi vadinamaisiais "kryžiukais", kad įveiktų abstinenciją. Raminamųjų vaistų klientai gauna iš Rusijos ir iš vietinių "daktarų".

"Džiugu, kai matome, jog asmenys, sergantys ŽIV, rūpinasi savimi ir kitais, stengiasi vartoti sterilius švirštus. Juk dažniausiai ŽIV ir susergama, kai negali pasikeisti jų arba perka jau viralo pripildytus", - sakė darbuotojai. Tiems, kurie "daro pinigus", nesvarbu, kad žmonės dėl nešvarių adatų ar švirštų užsikrės hepatitu ar kita neišgydoma liga. Nėra net žinomi duomenys, kiek asmenų Klaipėdoje vartoja narkotikus. Spėjama, jog apie 3 - 5 tūkstančius.

Mėlynojo autobusiuko "vairininkai" ne vieną švirštų vartotoją įpratino naudotis spiritinėmis servetėlėmis, saugotis, kiek įmanu. Dar dalinami vata ir tvarsčiai tiems, kuriuos vargina odos ligos. Įdomu tai, kad prezervatyvų per keturis mėnesius išdalinta vos keletui žmonių. Darbuotojai sako, kad tie, kurie vartoja heroiną, intymaus gyvenimo apskritai neturi. O štai vartojantys amfetaminą būna itin aktyvūs ir mylisi "kaip triušiai". "Jie gal paprasčiausiai galvoja, kad saugotis ir naudotis sargiais - nebūtina. Mes vis tiek pasiūlom. Nors apklausos liudija, kad ir šios grupės asmenys, amfetamino vartotojai, seksualinio partnerio neturi arba turi nuolatinį", - sakė Eglė. Jeigu kam kyla klausimų, kur nemokamai išsitirti kraują dėl ŽIV, AIDS ar hepatito, ar kur galima gydytis priklausomybės ligas, atėję prie mėlynojo autobusiuko, atsakymą visada ras, tačiau atrodo, jog tie asmenys visa tai ir patys žino. Tačiau trūksta valios ir artimųjų palaikymo, kad atsikratytų žalingo įpročio.

### Užsienio pavyzdys

Eglė ir Mindaugas lankėsi seminare apie žalos mažinimą Latvijoje, ir sužinojo, kad šio programa kaimyninėje šalyje nėra vykdoma pagal projektą. Įstaigos finansuojamos AIDS centro, šio darbuotojai važiuoja per miestus ir siūlo steigti konsultacinius kabinetus. Ten nėra ribojamas švirštų išdavimo kiekis, apskritai, programos geriau išvystytos. Mobiliosiose kabinetuose arba autobusiukuose dirba ir medicinos seserys - žaizdoms perrišti. Latvijoje žalos mažinimo kabinetuose teikiama pagalba ne tik priklausomiems nuo narkotikų, bet ir azartinių žaidimų bei turinčių kitų priklausomybių. Ten pagalba teikiama labiau koncentruotai. Tačiau pas mus labiau bendradarbiaujama su policija: jeigu žmogus nešasi tuščią švirštą ir

žalos mažinimo programos dalyvio kortelę, nebus sulaikytas. Latvijoje pagautieji su tuščiais švirkštais moka pinigines baudas.

O Ispanijoje, pavyzdžiui, važinėja ir autobusiukai, iš kurių dalijamas metadonas.

Lietuvoje išvis tik Klaipėdoje ir Vilniuje važinėja mėlyni autobusiukai, anaiptol ne visuose miestuose yra ir stacionarūs anoniminiai švirkštų keitimo kabinetai.



**Ivona ŽIEMYTĖ**